

Berdaq-nomidagi Qoraqolpoq davlat
universiteti rektori A.Reymov

2023 yil " " dagi
- sonli buyrug'i bilan
tasdiqlangan

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVASIYALAR VAZIRLIGI**

**BERDAQ NOMIDAGI QORAQALPOQ DAVLAT
UNIVERSITETI**

60210400-Dizayn (arxitekturaviy muhit dizayni)

**RANGTASVIR va CHIZMACHILIK
fanlaidan**

**KASBIY (IJODIY) IMTIHONLAR DASTURI, BAHOLASH
MEZONI VA FAN MAJMUALARI**

2023 yil

Dastur Qoraqalpoq davlat universiteti o'quv-uslubiy kengashida ko'rib chiqilgan va ma'qullangan. 2023 yil "____" iyun № - sonli majlis bayoni.

Tuzuvchilar:

Qoraqalpoq davlat universiteti "Arxitektura" kafedrasi mudiri, p.f.n dotsent **X.Alyaminov;**

Qoraqalpoq davlat universiteti Arxitektura fakulteti dekani, arxitektura fanlari (PhD) doktori dotsent **B.Kidirbaev;**

Taqrizchilar:

Arxtorus MCHJ direktori **M.Torenyazov;**

Nukus davlat pedagogika institute "Tasviriy sa'nat va muxandistlik grafikasi" kafedra mudiri Sa'natshunoslik fanlari (PhD) doktori **G.Mambetkadirov**

1. Kirish

Alohida iqtidor talab etiladigan 60210400-Dizayn (arxitekturaviy muhit dizayni) bakalavr ta'lim yo'nalishi uchun imtihon dasturi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Alohida iqtidor talab etiladigan bakalavriat ta'lim yo'nalishlariga kasbiy (ijodiy) imtihonlar orqali qabul qilish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 2018 yil 27 iyuldagi 588-son qarori va O'zbekiston Respublikasi ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish bo'yicha imtihon dasturi o'rta maxsus va kasb-hunar kollejlaridagi tasviriy san'at va dizayn fanlari asosida tuzilgan bo'lib, abituriientlarning amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlash uchun mo'ljallangan. Rangtasvirning grafik usullari asosida abituriientlarning ijodiy qobiliyatlarini sinovdan o'tkazish va qo'yilma (natura)ni chizishga oid kompetensiyalarini baholashdan iborat.

Chizmachilik fani bo'yicha: abituriientlarga imtihon topshiriqlarini berishdan maqsad chizma chizish qoidalarini va standartlarini, proeksion aloqalarini, munosabatlarini va ko'rinishlarini bilishi, chiziq turlari, o'lchamlar qo'yish, qirqimlar turlari va ularni qo'llashga oid nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

Rangtasvir fani bo'yicha berilgan naturani ranglar asosida tasvirlash, yorug' va soyalarni, old va orqa planlarni ko'rsatish bo'yicha abituriientlarning ijodiy qobiliyatlarini sinovdan o'tkazish va ranglarni to'g'ri tanlashlarini baholashdan iboratdir.

60210400-Dizayn (arxitekturaviy muhit dizayni) yo'nalishi bo'yicha tanlovda talabalikka qatnashuvchi abituriientlar "Rangtasvir" va "Chizmachilik" fanlaridan ijodiy imtihon topshiradilar.

Birinchi ijodiy imtihon "Chizmachilik" - maksimal ball 93,0 ball;

Ikkinchi ijodiy imtihon "Rangtasvir" – maksimal ball 63,0 ball;

Jami maksimal ball - 156,0 ball.

2. Kasbiy-ijodiy imtihonning maqsad va vazifalari

"Rangtasvir" fani bo'yicha: Bir necha xil ranglar ko'rinishida bo'lgan mato (drapirovka) va buyumlardan (mevalar, gullar, so'pol) iborat bo'lgan natyurmortni tasvirlash vazifasi beriladi. Bu topshiriqni berishdan maqsad abituriientlar berilgan natyurmortning "rangtasvir" fanidan rang va borliqdagi hamda tasvirdagi munosabatlari, rangtasvir kompozitsiyasining bajarilish qonuniyatlarini qabul qilish imkoniyatini, ranglarning o'zaro bog'lanishi va qog'ozga moslab joylashtirilishini, rang qatlamlarning tuzilishini, ranglarni to'liq va chegaralangan holdagi uyushmasini palitrasining imkoniyatini, "rangtasvir" imkoniyati va tasvirning uslubiy materiallar texnologiyasi va ish anjomlarining imkoniyatlardan foydalana bilishlarini aniqlashdan

iboratdir. Abiturientning rangtasvirdan mahorati, koloristik bilimi va uni amalda mohirona ko'rsata bilishi aniqlanadi.

“Chizmachilik” fani bo'yicha: abiturientlarga imtihon topshiriqlarini berishdan maqsad abiturient chizma chizish qoidalari, standartlari, proeksion aloqalari, chiziqli turlari, o'lchamlar qo'yish, qirqimlar turlari va ularni qo'llash ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Abiturientning chizma chizish mahoratini amalda ko'rsata bilishi zarur.

3. Abiturient bilimiga qo'yiladigan talablar

“Rangtasvir” fani bo'yicha:

- abiturient naturaga (natyurmort manzara) e'tibor bergan holda rangtasvir faniga oid sirtlarni to'liq ko'rsatib berishi;
- ranglar aylanmasidagi ranglar qonuni to'g'risidagi tushunchalarga amal qilgan holda qo'yilgan natyurmortni bo'yash;
- ranglar oralig'idagi qarama - qarshilik, sovuq - issiq ranglar to'g'risidagi tasavvurni amalda qo'llay bilish.
- shaxsning individual, etuklik davrida abiturient rangtasvir qonuniyatlari orqali o'zining e'tiqodini, sog'lom dunyoqarashini, badiiy sanatga bo'lgan qiziqishini, rangli bo'yoqlar, oddiy qalamlar va mo'yqalamlar bilan ifodalay olishi va ulardan foydalana bilishi.
- fanning mazmunidan kelib chiqqan holda berilgan naturaga tegishli bo'lgan anjomlarni badiiy ifodalab;
- ranglar texnologiyasini o'zlashtirish va bajarilayotgan vazifada namoish etish kabi talablarni bajarishi lozim.

“Chizmachilik” fani bo'yicha:

- turli grafik texnika sohasidagi ishlar vositalari: grafik qalam, burchakli, gradusli, yoysimon chizg'ichlar, sirkul va boshqalar;
- geometrik shakllarning plastik tutashuv qonunlari, oldidan va ustidan ko'rinishlar asosida detalning uchinchi ko'rinishini yaratish, aksonometrik proeksiyalar, chizmani joylashtirish haqida tasavvurga ega bo'lishi;
- amaliyotda egallangan bilimlari asosida chizmachilik anjomlarini qo'llashni;
- o'lchamlarni qo'yish qoidalari;
- masshtablar, chiziqlar;
- detallar qiyofalarining geometrik asoslari, ko'rinishlar, qirqimlar va kesimlar, chizmalarda yozuvlar va belgilashlarni bilishi va ulardan foydalana olishi;
- fazoviy hajmni qog'oz tekisligida grafik texnikasida tasvirlash;
- nafaqat ko'rindigan, balki hayoldagi, faraz qilinadigan ob'ektlarni tasvirlash;
- ijodiy fikrlab va ko'rish qobiliyati orqali chizishni rivojlantirish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

4. “Rangtasvir” fanidan kasbiy (ijodiy) imtihonning baholash mezonlari

Vazifa: uy jihozlari buyumlaridan tashkil topgan natyurmort yoki turli ranglarga ega oddiy buyumlar, gipsli rozetka, o'simlik novdachalari, gul va sabzavotlardan tuzilgan natyurmort qo'yiladi.

Rangtasvir A3 formatdagi tarshun qog'ozda qalam va akvarel bo'yoqlaridan faoydalangan holda bajariladi.

Bu topshiriqni berishdan maqsad abituriyentning “Rangtasvir” fani bo'yicha egallagan bilim va malakalarini aniqlashdan iboratdir.

Vazifa: 4 (to'rt) akademik soat (180 minut) davomida bajariladi.

№	Mezonlar	Mezonlar asosida belgilangan ballar
1.	Natyurmortning qog'oz formatiga nisbatan to'g'ri joylashtirilganligi quyidagi 4 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-8,0
1.1	<i>Natyurmortni qog'oz formatiga nisbatan joylashtirishda qo'pol xatoliklarga yo'l qo'yilgan, qoidalarga umuman amal qilinmagan bo'lsa.</i>	0,0-2,0
1.2	<i>Natyurmort qog'oz formatiga nisbatan noto'g'ri joylashtirilgan (qog'oz formatidan chiqib ketgan, markazdan joylashtirilmagan, burchagiga tushib qolgan) bo'lsa.</i>	3,0-4,0
1.3	<i>Natyurmort qog'oz formatiga joylashtirilgan, ammo kamchiliklar bor (qog'oz formatiga nisbatan bir oz kichik yoki bir oz katta) bo'lsa</i>	5,0-6,0
1.4	<i>Natyurmortning qog'oz formatiga nisbatan to'g'ri joylashtirilgan bo'lsa</i>	7,0-8,0
2.	Ufq chizig'i to'g'ri topilganligi quyidagi 5 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-10,0
2.1	<i>Buyum va yuzalarda tasvirlanishida ufq chizig'iga umuman amal qilinmagan bo'lsa.</i>	0,0-1,0
2.2	<i>Ufq chizig'i barcha buyum va yuzalarda noto'g'ri topilgan bo'lsa.</i>	2,0-3,0
2.3	<i>Ufq chizig'ini aniqlashda noaniqliklar bor (Ayrim narsa va buyumlar tasvirida nomutanosibliklar mavjud) bo'lsa.</i>	4,0-6,0
2.4	<i>Ufq chizig'i ba'zi buyumlarda to'g'ri topilgan bo'lsa</i>	7,0-8,0
2.5	<i>Ufq chizig'i barcha buyum va yuzalarda to'g'ri topilgan bo'lsa</i>	9,0-10,0
3.	Narsa va buyumlarning o'zaro nisbatlari to'g'ri topilganligi quyidagi 4 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-10,0
3.1	<i>Natura nisbatlarini topishga umuman harakat qilinmagan, juda qo'pol xatoliklar mavjud bo'lsa.</i>	0,0-2,0

3.2	<i>Naturaga qo'yilgan narsa va buyumlar nisbatlarining topilishida qo'pol xatoliklar mavjud bo'lsa.</i>	3,0-4,0
3.3	<i>Naturaga qo'yilgan narsa va buyumlar nisbatlari topilgan, ammo kamchiliklar mavjud bo'lsa.</i>	5,0-7,0
3.4	<i>Narsa va buyumlarning o'zaro nisbatlari to'g'ri topilgan bo'lsa.</i>	8,0-10,0
4.	Rang bilan ishlashda nur va soya qonuniyatlariga amal qilinganligi quyidagi 4 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-8,0
4.1	<i>Nur va soya qonuniyatlariga umuman amal qilinmagan yoki ular noto'g'ri ko'rsatilgan bo'lsa.</i>	0,0-2,0
4.2	<i>Natura sirti, uning atrofidagi nur va soyalarni ko'rsatishda qo'pol xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa.</i>	3,0-4,0
4.3	<i>Natura sirti, uning atrofidagi nur va soyalarni ko'rsatishga harakat qilingan, ammo ular rangtasvirida kamchiliklar mavjud (blik, yorug', yarim soya, soya va refleks tasviridagi izchillik buzilgan) bo'lsa.</i>	5,0-6,0
4.4	<i>Natura sirti hamda uning atrofidagi nur va soyalar to'g'ri ko'rsatilgan (blik, yorug'lik, yarim soya, soya va refleks tasviridagi izchillik kabilar o'z o'rnida) bo'lsa.</i>	7,0-8,0
5.	Naturani ishlashda rang munosabatlari to'g'ri topilganligi quyidagi 3 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-6,0
5.1	<i>Naturani ishlashda rang munosabatlari topilmagan bo'lsa (natyurmort ranglarida narsa va buyumlarning uzaro rang munosabatlari o'rtasida umuman bo'g'liqlik yo'q).</i>	0,0-2,0
5.2	<i>Natyurmortni ishlashda rang munosabatlarini to'g'ri ko'rsatishga harakat qilingan, ammo ular talab darajasida bo'lmaganda (natyurmort ranglarida narsa va buyumlarning o'zaro rang munosabatlari o'rtasida bog'liqlik kamroq).</i>	3,0-4,0
5.3	<i>Naturani ishlashda rang munosabatlari to'g'ri topilgan (natyurmort ranglarida narsa va buyumlarning o'zaro rang munosabatlari o'rtasida bog'liqlik mavjud) bo'lsa.</i>	5,0-6,0
6.	Perspektiva (chiziqli va havo perspektivasi) qoidalariga amal qilinganligi quyidagi 3 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-6,0
6.1	<i>Perspektiva qoidalariga (chiziqli-rangli va havo perspektivasi) umuman amal qilinmagan, juda qo'pol xatoliklar mavjud bo'lsa.</i>	0,0-2,0
6.2	<i>Chiziqli perspektiva qoidalari bajarilgan, ammo rang va havo perspektivasiga amal qilinmagan (birinchi va orqa planlar o'rtasidagi farqlar ko'rsatilmagan) bo'lsa.</i>	3,0-4,0
6.3	<i>Perspektiva (chiziqli va havo perspektivasi) qoidalariga amal qilingan bo'lsa.</i>	5,0-6,0
7.	Akvarel bo'yog'i texnikasidan to'g'ri	0,0-6,0

	foydalanilganligi quyidagi 3 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	
7.1	<i>Akvarel bo'yog'i texnikasidan noto'g'ri foydalanilgan bo'lsa.</i>	0,0-2,0
7.2	<i>Akvarel bo'yog'i texnikasidan to'g'ri foydalanishga harakat qilingan, ammo buzilishlar mavjud (ba'zi hollarda ranglar qo'yilishi o'ta quruq va qalin, guash texnikasi bilan aralashib ketgan) bo'lsa.</i>	3,0-4,0
7.3	<i>Akvarel bo'yog'i texnikasidan to'g'ri foydalanilgan bo'lsa.</i>	4,0-6,0
8.	Narsa va buyumlar fakturasi (mato, sopol, chinni, metal va boshqalar) to'g'ri ifoda etilganligi quyidagi 5 ta bosqichning biri bilan baholanadi:	0,0-9,0
8.1	<i>Tasvirda narsa va buyumlar fakturasi (materiallik) umuman ko'rsatilmagan.</i>	0,0-1,0
8.2	<i>Tasvirda narsa va buyumlar fakturasini (materiallik) ko'rsata olmagan, bajarilgan ishda ularning fakturasini aniqlab bo'lmaydi.</i>	2,0-3,0
8.3	<i>Naturmortdagi narsa va buyumlar fakturasi (materiallik)ni ko'rsatishda kamchiliklar bor (gips buyum ko'rinishi oq chinniga o'xshab qolgan va hakazo).</i>	4,0-5,0
8.4	<i>Naturmortdagi narsa va buyumlar fakturasi (materiallik)ni qisman ko'rsatilgan</i>	6,0-7,0
8.5	<i>Tasvirda narsa va buyumlar fakturasi (materiallik) to'g'ri ifoda etilgan.</i>	8,0-9,0
	Jami maksimal ball:	63.0

Izoh. Baholash mezonining kichik bandlarida berilgan raqamlar shu band bo'yicha berilishi mumkin bo'lgan ballni belgilaydi. **Masalan,** 2-bo'limning 2.3 bandidagi **"4,0-6,0"** raqami shu ko'rsatkich bo'yicha 4,0 dan - 6,0 gacha bo'lgan oraliqda baholanishi mumkinligini anglatadi.

5. "Chizmachilik" fanidan kasbiy (ijodiy) imtihoni baholash mezonlari

Chizmachilik fanidan ijodiy imtixon 93,0 ball bilan baholanadi va u ikki vazifadan iborat bo'ladi.

Chizmachilik fanidan A-3 format o'lchamdagi vatman qog'ozda qalamda bajariladi.

Imtixon vaqti 2 (Ikki) akademik soat (90 minut).

Birinchi vazifa: ikki ko'rinishi bo'yicha berilgan detalning uchinchi ko'rinishi topilsin va zarur qirqimlar bajarilsin. Detalning aksonometrik (to'g'ri burchakli izometrik yoki to'g'ri burchakli diametrik) proeksiyasi yasalsin va zarur qirqim berilsin.

Ikkinchi vazifa: Komissiya a'zosi ko'rsatgan so'zni 10-chi "B" turidagi qiya standart chizma shrifti bilan yozilsin.

5.“Chizmachilik”dan vazifaning baholanishi quyidagicha:

№	Mezonlar	Mezonlar asosida belgilangan ballar
1.	Ikki ko‘rinishi bo‘yicha berilgan detalning yetishmovchi ko‘rinishi topish va zarur qirqimlar bajarilish hamda o‘lchamlar ko‘rinishlarga standart asosida taqsimlab qo‘yilish quyidagi 8 ta bandlar yig‘indisi ko‘rinishida baholanadi:	0,0-40,0
1.1	Shartini to‘g‘ri anglab, berilgan ko‘rinishlarni standart asosida ko‘chirganligi uchun;	0,0-3,0
1.2	Masshtab to‘g‘ri tanlanganligi uchun;	0,0-3,0
1.3	Detalning yetishmovchi ko‘rinishini to‘g‘ri bajarilganligi uchun;	0,0-10,0
1.4	Chizilgan uch ko‘rinishga kerakli qirqim turidan to‘g‘ri foydalanganligi uchun;	0,0-10,0
1.5	Ko‘rinishlarda o‘lchamlarni to‘g‘ri taqsimlanganligi uchun;	0,0-4,0
1.6	Standart asosida o‘lchamlarni yozilganligi uchun;	0,0-3,0
1.7	Ko‘rinishda va o‘lchamlarni qo‘yishda chiziqli turlariga rioya qilinganligi uchun;	0,0-5,0
1.8	Shartni bajarishda standart qo‘pol xatolikka yo‘l qoyilmagan	0,0-2,0
2.	Detalning aksonometrik (to‘g‘ri burchakli izometrik yoki to‘g‘ri burchakli dimetrik) proeksiyasi yasalgani va zarur qirqim berilganligi uchun quyidagi 7 ta bandlar yig‘indisi ko‘rinishida baholanadi:	0,0-45,0
2.1	Aksonometrik proeksiya to‘g‘ri boshlangan;	0,0-4,0
2.2	Aksonometrik proeksiya tugallangan;	0,0-8,0
2.3	Aksonometriyada qirqim to‘g‘ri bajarilgan;	0,0-10,0
2.4	Aksonometriyada chiziqli turlariga rioya qilinganligi uchun;	0,0-8,0
2.5	Chizmani chizmada qog‘oziga to‘g‘ri joylashtirilganligi uchun;	0,0-6,0
2.6	Chizmani formatda sifatli bajarilganligi uchun;	0,0-6,0
2.7	Shartni bajarishda standart qo‘pol xatolikka yo‘l qo‘yilmagan.	0,0-3,0
3.	Komissiya a‘zosi ko‘rsatgan so‘zni 10-chi “B” turidagi qiya standart chizma shrifti bilan yozilsin.	0,0-8,0
3.1	Standart chizma shriftiga yordamchi to‘r chiziganli uchun.	0,0-5,0
3.2	Chizma shriftini standart qalinligida yozganligi uchun.	0,0-3,0
Jami maksimal ball:		93,0

Izoh: baholash mezonining kichik bandlarida berilgan raqamlar shu band bo‘yicha maksimsi balni belgilaydi. Masalan, 1-bandning 1.4 kichik bandidagi **“0,0-10,0”** raqami shu ko‘rsatkich bo‘yicha **0** dan-**10** gacha oraliqda baholanishini anglatadi.

***Eslatma. Ijodiy imtihonga qatnashmagan abituriyentga qayta topshirishga imkoniyat berilmaydi va “0” ball bilan baholanadi.
Imtihon natijalari imtihon o‘tkazilgan kunning ertasiga e’lon qilinadi.***

6. kasbiy (ijodiy) imtihon topshiriladigan fanlar majmuasi

t/r	Ta’lim yo’nalishi kodi	Bakalavriat ta’lim yo’nalishi nomi	1-fan	2-fan
1.	60210400	Dizayn (arxitekturaviy muhit dizayn)	chizmachilik	rangtasvir

7. Apellyatsiya tartibi

Abiturient kasbiy (ijodiy) imtihon natijalari e'lon qilingandan so'ng 24 soat ichida apellyasiya komissiyasiga murojaat yetish huquqiga ega. Appelyasiya faqat abituriyentning o'z ishi natijalari bo'yicha ko'rib chiqiladi.